Catephia alchymista ([Denis & Schiffermüller], 1775), vitt ordensfly; ett för Sverige nytt nattfly påträffat i sydöstra Skåne 2024 (Lepidoptera, Apoidea: Erebidae)

MATS LINDEBORG

Lindeborg, M.: *Catephia alchymista* ett för Sverige nytt nattfly påträffat i sydöstra Skåne (Lepidoptera, Erebidae). [***Catephia alchymista* found in Sweden for the first time**] – Entomologisk Tidskrift 145 (3): 121–127. Uppsala, Sweden 2024. ISSN 0013-886x.

The first record in Sweden of *Catephia alchymista* was made in Skåne, Backåkra, May 27, 2024. The specimen, a male, was found on sugar bait (figs and sugar) early in the evening. In Scandinavia and Finland this species only is recorded as a migrant by 4 ex. 2022 from the south coast of Finland. The species is known from North Africa, the Mediterranean countries up to the Baltic Sea and England and the distribution goes east to Russia, Ural. The foodplant is different species of oak Quercus spp.. *C. alchymista* is increasing north, possibly an effect of climate change and the species may become resident in the near future.

Mats Lindeborg, Baltiska vägen 2B, 39354 Kalmar, Sweden.
E-post: mats.a.lindeborg@gmail.com.

För oss fjärilsintresserade torde Sandhammarregionen i Skåne vara den mest klassiska svenska fjärilslokalen. Dess läge, som sydöstligaste spets i landskapet, känns som ett givet stopp för insekter som färdats långväga över Östersjön. Otaliga är fynden av intressanta fjärilar som påträffats här. En del som tillfälliga migranter, medan andra har etablerat sig i området. För egen del påträffade jag redan 1985 svartpunkterad lövmätare *Scopula nigropunctata* som ny för Sverige på stranden nedanför Sandhammarens fyr (Lindeborg and Lind 1986; Palmqvist 1985). Den är idag bofast i området (Lindeborg et al. 2024). Andra exempel på nya arter för Sverige som först påträffats i sydöstra Skåne är grått ordensfly *Minucia lunaris*, kirskålsmalmätare *Eupithecia selinata* (Douwes 1974) och rödbrunt bandfly *Noctua interjecta* (Palmqvist 1984). Många spännande miljöer finns längs denna kuststräcka, som sandiga blomrika branter vid Kåseberga, medan Sandhammarområdet hyser sandtallskog, dynlandskap, ekkrattskogar, våtmarker med viden (*Salix* spp.). Mitt första besök av många i Sandhammaren var som sextonåring 1976 och än idag är det en speciell varm känsla inombords att komma hit. Lysnätter kan vara rent magiska, men sanden som inte lagrar någon värme kan även bidra till fallande, isande temperaturer eller dimma och ge bedrövliga ljusfångstnätter som får en att önska att man istället var hemma i värmen.

Sista dagarna i maj 2024 var jag på en mindre fjärilsturne´ i Skåne och södra Halland. Den 27:e maj var en varm dag med sydöstlig vind. Under ett stopp vid Vitemöllas naturreservat på den östra kusten fick jag hastigt bege mig till bilen när ett åskväder och slagregn uppenbarade sig. Värmen höll dock i sig efter regnet och väder-apparna visade att den sydostliga vinden skulle fortsätta med behaglig temperatur över 15 grader. Detta i en månad som ofta har järnnätter. Läget var med andra ord ypperligt för migration och kosan styrdes till stranden vid Backåkra. Mina fyra Lepiled-lampor sattes upp vid parkeringen och ut mot dynerna. Runt parkeringen och längs vägen upp genom

skogen hängdes runt 25 remsor med fikonbeten. Massor med kålmalar *Plutella xylostella* i luften och mängder med gammaflyn *Autographa gamma* på backglimmen indikerade att mitt antagande om migration stämde bra.

Mina fikonbeten hade den senaste månaden inte varit till någon större glädje. Redan första betesrundan tidigt på kvällen ca 22.15 var besökarna få, men dock några fler än jag numera vant mig vid. Alltid något! Jag hade inte hunnit titta på så många beten när jag kom till ett som hängde ganska lågt på en ek vid den stora parkeringen. Ett ensamt djur satt på betet och såg inte alls ut som alla de c-tecknade jordflyn *Xestia c-nigrum* som satt på nästan alla betena. Från mitt håll syntes bara undersidan med vitt på bakvingarna och jag förstod inte alls vad det var förrän jag böjde mig fram och fick se fjärilens ovansida. Det blev mer eller mindre en chock eftersom jag genast insåg att det var en *C. alchymista*. Utan missöden lyckades jag fånga in djuret och kunde andas lättare, givetvis med jubel över denna fina för mig nya art.

Sedan drygt 10 år rapporterar jag löpande alla fjärilsfynd till Artportalen under fältbesöket. Nu hände det märkliga att namnet inte kom fram i sökfältet och det återstod bara att söka på Internet för att lösa gåtan. På Riksmuséets Websida ”Svenska fjärilar” stod att arten i Norden bara var känd

Figur 1. *Catephia alchymista* ([Denis & Schiffermüller], 1775) det svenska exemplaret från Skåne, Backåkra 27 maj 2024. Foto: Mats Lindeborg

Figure 1. *Catephia alchymista* ([Denis & Schiffermüller], 1775) from Sweden, Skåne, Backåkra, May 27, 2024. Photo: Mats Lindeborg.

nyligen från Finland vilket ökade förvirringen ännu mer. Efter mer sökande och konsultation med kollegor insåg jag att jag hade blandat ihop denna med den inte alls olika sorgvindeflyet *Aedia funesta* som påträffats i Skåne, Kåseberga med ett exemplar 2016 (Palmqvist 2017). Mitt nattfly var alltså inte bara nytt för mig utan även för landet. Sandhammaren hade gjort det igen!

Beskrivning, Ekologi och utbredning

Arten påträffades i Norden första gången i Finland med 4 exemplar 2022. Samtliga togs i betesfällor längs finska sydkusten (Hangö 2 ex., Kyrkslätt och Sibbo). Den är i skrivandets stund ännu inte funnen i Danmark eller Norge. Då alla fjärilsarter som påträffas i Norden snabbt får ett svenskt namn hade mitt nattfly redan fått det passande namnet ”vitt ordensfly”. Arten tillhör familjen Erebidae dit även ordensflyna *Catocala* sp. hör. Tribuset är Araeopteronini. I Europa är den ensam med sitt släktnamn *Catephia*. I Noctuidae Europaea Essential (Morten et.al. 2022) placeras den mellan ljusribbat stråfly *Lygephila viciae* och grått ordensfly *Minucia lunaris*. I nordiska fjärilskatalogen (Bengtsson et.al. 2016) placeras den dock mellan vitbrokigt slåtterfly *Callistege mi* och *M. lunaris* (Aarvik et al. 2017). *Catephia alchymista* är ett halvstort nattfly 42–48 mm i vingbredd. Framvingarnas grundfärg är svart med lite gråsvartare inslag och små vita fläckar, men en del exemplar kan vara betydligt gråare. Mellan yttre tvärlinjen och vingkanten löper ett ljusare fält med vackert inslag av guldglans, vilket troligen gett upphov till dess latinska namn. Bakvingarna har inre delen rent vit med ett brett vitt kantband som smalnar av upp mot vingroten. Det går knappast att felbestämma denna art (Figur 1). Den kan egentligen bara förväxlas med *A. funesta* som dock är mindre med vingbredd på 34–36 mm. Den saknar *C. alchymistas* ljusa fält på framvingen och har istället en stor ljus fläck på framvingens framkant. En annan liknande art i ungefär samma storlek är sibiriskt lundfly *Polia lamuta*, som dock är en strikt nordlig art i Norrlands fjällbjörk- och barrskogar.

Normal flygtid anges i en generation från maj till augusti men arten kan under gynnsamma förhållanden uppträda i en andra generation under hösten. Som livsmiljö anges ett flertal olika miljöer med ekbuskar. Fjärilen som är nattaktiv kommer till både ljus och bete, men med ledning av de nordiska fynden synes bete vara att föredra. Fullvuxna fjärilar hittas enligt uppgift dagtid ofta vilande på trästolpar, gärna i sprickorna (Morten et.al. 2022 och Goater et.al. 2003).

Värdväxten för larven anges ek *Quercus* spp., i synnerhet på ekbuskar, under juli till september (Morten et.al. 2022 och Goater et.al. 2003). Som fullvuxen är larven 40–50 mm. Huvudet är tillplattat, kroppen långsmal med ganska långa ben. Färgen är beigebrun med små gulaktiga fläckar och mycket små svarta prickar och längs kroppen sticker det ut några större svartaktiga piggar. I bakänden sticker det ut ett större utskott som påminner om utskottet hos larven av mindre snabelsvärmare *Deilephila elpenor*.

Arten är utbredd eller påträffad från Nordafrika och Medelhavsländerna vidare norrut i de flesta länderna upp till Östersjökusten i Baltikum samt England, men ej Irland. Utbredningen fortsätter vidare österut genom södra Ryssland till Ural (https://laji.fi/sv/taxon/MX.5094971/occurrence)

Det är för tidigt att säga om *C. alchymista* är, eller kommer bli bofast i Sverige, även om Sandhammarområdet synes vara en ypperlig lokal för arten. Lämpliga miljöer finns dock på åtskilliga platser från Skåne och en bra bit upp längs östra svenska kustbandet med Öland och Gotland. Ett varmare klimat med många andra arter som nu sprider sig norrut talar för att vi kommer se mer av *C. alchymista* framöver.

Tack

För värdefull information om de finländska fynden vill jag tacka Kim Rossi och Jakko Kullberg, Finland. Stort tack även till Markus Franzén som bidragit med information om artens status från dess bofasta områden, samt synpunkter på manuskriptet. Tack även till bröderna Jesper och Henrik Lind som jag hade SMS-konversation med om fyndet under kvällen.

Slutligen tack till Lars Pettersson, Lund och Per-Eric Betzholtz, Färjestaden som gått igenom denna artikel inför tryck.

Litteratur

Aarvik, L., Bengtsson, B. Å., Elven, H., et al (2017). Nordic-Baltic Checklist of Lepidoptera. Norwegian Journal of Entomology Supplement 3:1–237.

Bengtsson, B. Å., Gustafsson, B. & Palmqvist, G. Katalog över svenska fjärilar. Catalogue of the Lepidoptera of Sweden. Entomologiska föreningen, Stockholm, 2016.

Douwes, P. (1974). Intressantare fynd av Macrolepidoptera i Sverige 1973. Entomologisk Tidskrift 95: 190–191.

Goater, B., Ronkay, L. & Fibiger, M.: Catocalinae & Plusiinae. Noctuidae Europaeae, volume 10, Sorø 2003.

Karsholt, O. & Razowski, J. The Lepidoptera of Europé. A Distributional Checklist. Apollo Books, 1996.

Lindeborg, M. & Lind, H. (1986). Scopula nigropunctata, en för Sverige ny mätarart. Entomologisk tidskrift 107(3): 111–112.

Lindeborg, M., Franzén, M., & Ryrholm, N. (2024). Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 2023. Entomologisk Tidskrift 145(1–2): 39–52.

Morten, T., Dieter, F., & Konovalenko, V. Noctuidae Europaeae Essential, Oestermarie, Bornholm, 2022.

Palmqvist, G. (1984). Intressanta fynd av Macrolepidoptera i Sverige 1983. Entomologisk Tidskrift(105): 81–88.

Palmqvist, G. (1985). Intressanta fynd av Macrolepidoptera i Sverige 1984. Entomologisk Tidskrift 106: 65–70.

Palmqvist, G. (2017). Intressanta fynd av Macrolepidoptera i Sverige 2016. Entomologisk Tidskrift 138: 41–54.

Spuler, A. 1904. Die Raupen der Schmetterlinge Europas. Reprint edition, Apollo Books, Svendborg 1989.